

AZ URALKODÓ CSÚCS

TOLNAI OTTÓ

„mielőtt a völgybe indulnál”
(Dr. J. Kugy)

Ülök a 219-es szobában. Az ablakon át látom: a csúcson.

2500 méter.

Izzik a hó, akárha most nikkeleznék a sziklákat. A nap valahogy mindig odatűz. És én valahogy mintha mindig háton feküdnék.

A csúcs.

Itt van.

Ülök a 219-es szobában az alacsony, kockás huzatú karosszékben, ülök mind lejjebb csúszva, már-már valóban háton fekvő, és egyetlen dolgom a csúcs nézése, figyelése, regisztrálása.

Fekszem a kék vízen, s a dőlő ablakfalon látom magam és a havas csúcson. Oldalt egy kisebb ablakon, ha vacsora után is fürdök, a tv-terembe látok. Ha a tv-teremből nézem a hullámozó kék vizet, nem látom az ablakfalon tükröződő csúcson, de odaképzem, azaz valamiféleképpen mégis látom, ahogy az üvegfalról a hullámozó meleg vízre vetődik: az ideális képernyő ilyen fluid — vízalatti masszázsszal, havas csúcsokkal teljes!

A csúcs körül élő emberek (főleg öregek): a világ legszebb tüzelőfáját aprítják.

Hambárok tele aprófával. A tornácok lépcsőin a napi adagok. A kéményeken kis kék fodrok. A füst íze akár a mi füstölőnké disznóvágás után.

Még nem tüzelnek igazán vagy sosem is tüzelnek igazán, várják, állandóan, egész életükben várják a nagy telet, a mindig nagyobb telet.

A csúcsonál nincsenek, nem lehetségesek vagy feleslegesek a nagy gesztusok. A faaprítás minden.

Kis, néhány házból álló hegyifalvakban öreg, zöld kötényes bácsikkal találkozunk: látni, isteni aprófát készítettek, készítenek, egész életük faaprítással, faaprításban telt, telik el — hátul (elől?) az udvaron. Tenyerük fénylik, mint a kisbaltájuk nyele.

Tudós és favágó, mondjuk Babits Mihály *Gyöngy a favágó* című kitűnő novellájára gondolva. Igen, egész életükben a fát aprítják, és az eget, a csúcson nézik, kémlelik tudósként.

Hegymászás közben barátom megjegyzi, ez a kis ösvény egy nemzedék munkája. De nem visszhangzik ez a szó itt. Nem visszhangzik sem úgy, ahogy barátom ejti-érti, sem úgy, ahogy én (igaz, mind kisebb már a különbség). A csúcsonál nem jelent semmit. Magasabb csúcsok körül persze már elképzelhetetlen ez a szorgalom. A nagyobb csúcsok megsemmisítenek mindent. Közeliükben elképzelhetetlen a faaprítás.

Indulás előtt még be akartam tenni bőrröndömbe Michaux *Ekvátor* című útinaplóját, mely számomra valahogy Lorand Gaspar „*nagy mozdulatlan utazásával*”, mikroszkóppal írt útinaplójával, a *Sol abszolúval* rokon.

A túl magas csúcsok alacsonyok, mint a sivatagok, sőt, ahogy Dučić, a dél költője írja *Levél Svájc*-ből című esszéjében: „*Az Alpok magányossága nyomasztóbb, mint a Libiai-sivatagé.*”

Nagy gesztus-e a csúcs megmászása, meghódítása?

Az ágyból csak a derekát, hátát látom a hegynek. Itt van egész közel, ha alkonyodik, mindössze 1—2 méterre.

Szürke, a törzsek fekete jeleivel és a lombok sötétzöldjével meg rózsás-rózsaszínével. Akár egy nagy állat háta vedléskor. Éjszaka.

Még közelebb hemperedett. Simogatom, de durva, jeges érintésű. Nem lehet úgy simogatni, mint Crnjanski írja a *Szumátrában*: „*blago, rukom*” (gyengéd kézzel).

Fején fehéren izzik a szarva.

Egyszarvú a hegy.

Éjszaka bármelyik csillaggal összetéveszthetjük. Akármelyik csillag a csúcs lehet.

Egy-egy ház, akol. Fenn már csak akol.

Messziről is látni, a fakallantyú körül egészen fényes az akol féljajta . . .

Aztán van egy sáv, ahol legfeljebb csak medve jár.

Segantinire gondolok.

Kár, hogy megzavarták szecessziós látomásai. Az ő nagy látomásai: a hegy, a bárányok és elsősorban a hó.

Segantini úgy festi a hegyet, ahogy a hegy, a kő él — finoman-szemcsés geológiai rétegekben.

Lényegében még mindig nagyon keveset tudok Segantini életéről. És jó lenne ismerni Carra, Boccioni írásait is. Tulajdonképpen olvastam is Segantinire vonatkozó szövegeiket, de szótár nélkül. Nem tudom, kinek adtam kölcsön az olasz szótáramat. Különös érzés ez — az ember tudja, hogy többé már nem fog olasz szótárt vásárolni magának . . .

Most jut eszembe, hogy egyszer otthon járva szüleimnél, apám asztalán, vadászújságok és számlák között, egy olasz szótárt — éppen olaszt! — pillantottam meg.

Mit jelentsen ez, kérdeztem ámuldozva anyámat. Mind több olasz vadász jár felénk, s néha apád kíséri őket, felelte.

Különös. Valóban, különös érzés ez — az ember tudja, hogy többé már nem fog olasz szótárt vásárolni magának (hiszen mind kevesebbet forgatja a német és a francia szótárt is), s aztán egyszer csak arra ébred, hogy olaszul beszél!

Egyszer már volt valami hasonló élményben részem. Azzal a különbséggel, hogy én akkor nem „ébredtem” fel.

Bukarestben történt. Egy éppen külföldön tartózkodó román író lakásán aludtam. Éjjeliszekrényemen csörögni kezdett a telefon. Anélkül, hogy felébredtem volna, reflexszerűen felemeltem a kagylót, és válaszoltam a román hang kérdéseire.

Hogy hogy, milyen nyelven s mit, azt nem tudom, de hogy beszélgettem, válaszoltam, arra jól emlékszem. Női hang volt. Talán éppen annak a román nőnek a hangja, akivel öt évre rá Moszkvában találkoztam, mert hát azzal is beszélgettem, anélkül, hogy beszélgetni tudtam volna . . .

Segantini 2700 méteren halt meg.

D'Annunzio verset írt halálára.

Kis hópor-örvénylések futkosnak lábunk körül.

Borotvál a szél. Minden borotvál itt. (*Brivec*, mondják a borbélyra.)

Fenn csak hó van és az ég. Nem gondolsz, nem gondolhatsz semmire.

Nem realizálódhat a gesztus. Hideg van. Megfagy a mozdulat.

A gombostű hegyén érezheti hasonlóan magát, egy pillanatra, a rovar.

Néha látom, hogyan láttam lentről — a karosszékből, a medencéből —: a csúcsot.

Hemingway azt mondja, 2000 méteren „*a levegő olyan, mint az aszú*”.

Szép indulni, leereszkedni a völgybe.

Az ebédlő falán van egy nagy szőnyeg: karcsú hegycsúcsok mutogatnak, artikulálnak. *Jódlizás* címet adtam neki.

Igen, a csúcs nyelve a jódlizás. Jódlizás mint visszhang. Kissé idiotikus, kissé állati visszhang.

Két testvér él a csúcs alatt: az egyik süket, a másik néma.

Mesélik, az egyik errevalósi hegymászonak leharapta a medve az állát és a nyelvét. Még sokáig élt így.

Jódlizást hallok néha, ha nagy a csönd s csak a hó porol fenn a napban. A nap úgy szúr, akár a homok.

Néma jódlizás visszhangzik köztem s a csúcs között.

Hat óra.

Harangoznak.

A tengeren a legkisebb harangkondulás is egyenlő a végtelennel. Itt, akárha egy kondérban kolompólnának, egy kondérban, amelyen kívül nem hallatszik semmi. Csönd van.

A hegy tövéből, a templom felől (ahol még áll a betlehem) pelerines katonának özönlének egész nap.

Estefelé olajzöld váladék folyik a hegyből.

Éjszaka, nagy lombként, egyetlen nagy lombként susog a láthatatlan pelerinektől a városka.

Domonkos barátom is erre valahol volt katona. Még orromban zubbonyának illata. Emlékszem egyik történetére, amelyből aztán a 64-es *A hó nem maradt meg* című novelláját írta. Azt hiszem, akkor éreztem meg először egy hegyi kisváros igazi hangulatát...

Egy mongolos arcú kislány is belekomponálódik az ebédek kellemes ceremóniájánál a csúcs képébe.

Választékos, finom mozdulatai színpadra emelik.

A lány és a csúcs.

Egy-két év múlva már túl erősek lesznek a vonásai. Lehet, hogy már most is csak a csúccsal együtt kellemesen egzotikusak. Igen, néha mintha kőből lenne az ő feje is, akár a szüleié.

Reggel 7-kor egy világos csíkot nyír a nap a szőrös-sörtés oldalba.

9-re meg már fény-kopár az egész állat.

Idefele higanybánya mellett jöttünk el. Valaki megjegyezte, a higanyérc vörös...

A másik asztalnál halat esznek.

Egy egész más világ tárul elénk ügyes, hozzáértő mozdulataik és kedélyes hangulatuk nyomán: a tenger!

Egy idős ember enciánt iszik a bárpultnál!

Szaladok fel a szobámba.

Encián — jegyzem fel a varázsszót, amelyre már napok óta várok.

Encián — boldog vagyok, hogy megleltem, de egyelőre még nem tudok mit kezdeni vele.

Nem szabad verset írni itt.

Hétköznapi, túl hétköznapi itt emelkedettnek lenni.

„Úgy érzem, a holt hegyek kivetkőztek valómból, más embert faragnak belőlem. Nem leszek többé jó és megértő, nem fogom szeretni a muzsikát és a verset, s nem térek vissza ahhoz az asszonyhoz, akit szerettem, hanem egy másikkal megyek majd el, akit szerelem nélkül fogok csókolni. Semmi-ben sem tudok gyönyörködni többé, csak a borzalomban.” (Dučić: *Levél Svájcból*)

Nem szabad, papírjaim mégis tele forgácscsal, gyantaillatú forgácscsal. Néhány már formálódni is kezdett. Ideírom az egyiket, akkor már biztosan nem fogom tovább „finomítani”:

pizstrángthús-tiszta már
 úgysem lehetsz
 úgysem lehetsz
 bár szeplőid pizstráng-szeplők
 ízleld csak gyermekeid húsát
 tarvisióba indulva
 ODOL-os poharad emeled
 gurgulyázol
 gyáva jódlizás ez
 mintha már sejtenéd
 az úton fenn
 medvével csokolódsz majd

A csúcs rejtélye ott a két testvér házában.
 A fű kaszálásában, illatában. A fa aprításában, illatában.
 Konyhájukban. Igen, a rejtély ott csillan valahol az asztalsarok, a bögre
 és a fakanál fényes kopásán...

Egy kis növényt (primula) ások ki ujjaimmal a sziklarésből. Az avarból és
 vízhozta földből képződött réteg teljesen át van szöve erős gyökerekkel, és
 szinte lehetetlen kitépni a gyökérgubancból a primuláét.
 Egy pár centiméternyi növény, virág embernyi erővel kapaszkodik.
 Körülbelül, szó szoros értelmében: körül és belül, olyan erős vagyok, mint
 ez a primula. Kicsit tán erősebb. Egy 10 centiméternyi bokor már jóval
 erősebb nálam. Nem bírnám kitépni. Agyoncsaphatna, megölhetne, ha
 akarna. Ha foglalkozna ilyesmivel.
 Istenem, milyen erős is lehet egy fa!

Az egyik kis hegyitemplom ajtaja nyitva. Az oltár elé sétálva látom, a
 padok tele kispárnákkal. Minden hívőnek más-más kispárnája van — az
 egyiknek hímzett, a másiknak kopott, rongyos. Drága imazsámolyok erre-
 felé nincsenek.
 Közel a csúcshoz már nem lehet kispárna nélkül térdepelni. De lila bár-
 sonyon sem.

Ülök a 219-es szobában: a csúcs árnya papírosomra ért, és lassan letúr róla.

El akar üldözni vagy hív?
Se verset, se naplót?

Csak egérút ne legyen a csúcs, mondja.

Sok a pisztráng.

Állnak a zöld vízben. Az árral szemben. Húsuk tiszta.

Őrök tisztítóvízben-tisztítóvízben élnek — állnak, külsőjük mégis szeplős.

Mind tisztább leszek, bár szaporodni fognak szeplőim, szaporodni, szaporodni.

Barátom a 212-es szobában azt mondja (közös barátunkat parafrázálva):
A csúcs ellenségem.

Meg azt írja:

Az én csúcsomat észre sem vettétek, régen elhagytuk már.

Választok magamnak egy láthatatlan csúcsot.

Se verset, se naplót, de történetet se szabad kerekítenem, bár a vers és a történet közelsége segít a csúcs autentikus nyelvének megsejtésében, megközelítésében . . .

aprófa

pisztráng

a néma és a süket testvér fényesre kopott bőgréje

encián

csókolódzás a medvével

jódlizás

A csúcs abszurduma foglalkoztat.

E heti életem (mely zavaros hígságában nem különbözik életem más szakaszaitól) azonosítom a csúcsraéréssel, a csúccsal.

Ülök a vécén.

Ismét a kispárnák.

Még a kispárna is nagy súly errefelé. Ezért hagyják a templomban, ezért nem viszik haza kimosni, áthúzni.

Borzasztó lehet egy kispárnával kapaszkodni . . .

Itt minden semmiségnek súlya van. Mindent úgy kell használni, hogy ott maradjon, ahol van, semmit se kelljen felvinni. A csúcsra sosem visz senki semmit. A csúcson nincs semmi. A csúcsról nem hoznak le semmit.

Nehéz felhősapka a csúcson.

8 körül szállingózni kezd a hó. Délben már minden fehér.

A csúcs sehol. Mindenütt.

Valami tejszerű közeg.

Az uszoda tetején is vastag hóréteg.

Lebegek a meleg, kék vízen mellemen vastag hótakaróval.

4 körül ismét látni a hegyoldalt. Fehér. Szép.

Még zártabb minden.

Vége a faaprításnak.

Ami most kezdődik, abba nekünk már nem lehet betekintésünk?

A hó rárakódik a fenyők ágaira, és új formákat képez. Közelebb lépnek egymáshoz a fák: bezárul az erdő.

A gyerekek szeretkeznek a hóval.

Az egyik városka neve OBLAKOV VRH — Felhőcsúcsa.

Nap nélkül, hóesésben nincs jódlizás. Nincs hang. Még segélykiáltás sincs. Semmi. Csak valami észbontó isteni fehérség.

Ma ismét láttam azt az idős embert, aki enciánt ivott a bárpultnál. Fantasztikus gojzercipője van. Gyermekkoromban pontosan ilyenről álmodoztam.

Gojzercipő!

Szeretnék beszélgetni veled. Miről?

Ischl talán jó téma lenne. Szeretnék egyszer hosszabb ideig élni abban a városkában. Ott a helyszínen szeretném megírni az én Monarchia-szövegemet . . .

Kevés versemet szeretem, de azt az ischlit igen (a *Sirálymellcsont Arckép forradással* című versem párja, pedig tíz év van közöttük):

&
 tizenharmadikán születél
 áprilisban kedvesem
 ki hinné el ezt nekem
 még mindig nem ittunk az enciánból
 ischlben vettük
 ahol egyik regényemnek kellett volna játszódnia
 egyik regényemnek amelyben ha jól emlékszem
 mi is szerepeltünk volna kedvesem
 egy szimpatikus pár a pofaszakállas császár s lehár társaságá-
 ból,
 hasukon fekete foltokkal
 hátukon mély repedésekkel

Egyfelvonásosomban is utalok Ischlre. Ezek a mikroutalások a téma, a nagy téma „nyitva tartásának”, észrevétlen előkészítésének a jelei.

Minél fehérebb künn, annál kékebb az én enciánom.

(Régi témám Rilke és Áprily enciánja-genciánja!)

Ha mindent betemet a hó, úgy képzelem, naponta csak egyszer nyitják ki az ajtót, hogy bevegék a lépcsőről az aznapi adag aprófát. Nagyon kis adag ez. Alig több gyójtósnál. Sehöl sem látok tuskót vagy komolyabb hasábokat, darabokat. Lényegében az egész évi készlet sem sok. Csak szép.

Az istálló biztosan belülről is megközelíthető. Afféle központi fűtésként, talán éppen az istálló szolgáltatja a többi meleget.

A koporsó is biztosan benn van a lakásban.

Ha be-bepillantok egy-egy idilli havas tisztásra, boldognak látom-képzelem az állatokat. Bukfenceznek örömeükben, mondom. Közben tudom, az éhhalállal küzdenek, az éhhalál csapkodja őket a fák törzséhez, a hóba...

Ülök a 219-es szobában. Nem látok semmit. Valami tejszerű közegeben lebegünk.

A tejünkbe aprítottuk a csúcsot is, mondom.

Látom magam, amint megérkezünk, ahogy felrakom kipakolt bőröndjeinket a szekrény tetejére, ahogy leülök a kockás buzatú székbe, és a csúcsra pillantok.

A csúcs!

Aztán lassan teleszórtuk magunkkal a szobát. A csúcsot is.

Áprily

„Olyan volt, mint egy erdész. Akinek — titokban — tele van polcolva a négy fala könyvvel. Halász-vadász. Aki nem szeret igazán állatot ölni. Wittenbergát járt, protestáns betűmetsző. Akinek semmi kedve hitvitázni. Mik voltak az élete keretei? Természet, család, munka. Erdély, kollégium, gyermekszertet. Erdőjárás, favágás, vízhordás. És semmi, semmi irodalmi élet.

Öreg atléta kakassal.

Tőle hallottam először azt a szót, hogy: normatív. Tőle hallottam először azt a szót, hogy szarvasfaggyú. Ő mutatott leánykőkörcsint hóban. Ő közölte, hogy a harmónium nem arra való, hogy ráüljünk. Fölvilágosított, hogy a jambust futamítani is lehet. Miatta tartottam kötelességemnek, hogy mindent szeressek, ami havasi: gyopár, encián, puliszka, lábtörés.

Mi is volt költői alaprége? Talán a melankóliája.

Melankolikus vadász.”
(Nemes Nagy Ágnes 64 *hattyú*)

A fakanalat szopogatom, ízlelem. Talán már száz éve kondenzálja az íze-
ket, kondenzálja egy világ legrejtélyét. Talán már száz éve koptatják az
ízek s egy néma száz.

Barátom, a 212-es szobából, madarát keresi rendületlenül. Állandóan fülel,
s néha már mintha hallaná, hallanánk mi is.

Egyszer erre nyaralt, s a patikában látott (vagy csak hallott?) egy rigót.
Aztán otthon véletlenül megemlítette, mesélni kezdett róla. Sajnálja, monda,
ta, hogy nem vette magnetofonra. Akkor még nem is sejtette, hogy még
egyszer eljut errefelé. Mind többet mesélt róla.

Az üres hegyvároskában, amit akkor még csak meséből ismertünk, mint
egy leejtett üvegtárgy visszhangzott barátom madara . . .

Naponta elsétálunk a patikához. Allunk előtte, nézzük a csúcsot, s fülelünk.

Csönd.

De ebben a csöndben valamiféleképpen ott a rigó is.

Ma bementünk. Elvitték, mondta a patikusnő. Nem az övé volt, hanem a lakóé... Nem értettük pontosan a patikusnő szavait. Tovább füleltünk. Egy lila üvegcsét fürkésztem a polcon (vagy az fixírozott engem?). Hó tükröződött rajta. Ha leesne a márványra, talán újra felcsendülne barátom madarának éneke, gondoltam.

Barátom hallja. Állandóan. Én is. De az én rigóm más, csak árnya barátoménak, tehát az én rigóm hangja is csak árnyék...

Eltévedtünk?

Andrić *Staze* című kis írása és Heidegger *Der Feldweg* című 48-as rövid feljegyzése nálam örökre egymás mellé kerültek. Andrić: „*Ez Visegrádban történt, a kemény, szabálytalan, szinte kirágott utakon...*”

Heidegger: „*Mert nem szólva semmit, vezeti ő lépteinket csendes szándéka szerint, a kemény föld térségein.*”

(A kiemelés tőlem.)

Szeretek elbújni, magam elől is, a meleg, napos víz alá. Behumom a szemem (jócskán klóros ugyanis a víz), s érzem, tükröződik rajtunk a havas csúcs.

A pizstrángok érzékelhetik hasonló áttételekkel a jéghideg vízen, fluid képernyőjükön, a tükröződő világot.

Már csak a víz alatt nem vacogok.

Nézem a tv-műsort — az üres képernyőt, a félelmetesen kiürített képernyőt, s érzem jobbról a medencére néző kis ablakot, és látom magam a víz alatt...

Valami megcsomósodott bennem az utóbbi 2—3 évben. Nem hiszem, hogy bármivel is szét tudom oszlatni, porlasztani.

Már a nagy nyár sem sugározhatja e rákos dudorokat lelkemen.

Talán e dudorokban gyökerezik már halálom?

Várom, azért várom a nyarat, a kis nyarat is.

Eltévedtünk, kérdezzük félóránkint egymástól, mind gyorsabban lépkedve a köveken. Igen, ez az út kemény kövekké szóródott, pedig nem tértünk le róla, egy pillanatra sem vettük le róla tekintetünket.

Messziről láttunk egy embert, egy favágót, de mire odaértünk, eltűnt.

Egy kis forrás eljegesítette az egész utat... A köveket jég váltja fel?!

Utolért végre bennünket egy rönköket szállító traktor. Megállt, és a sofőr csákányával bontani kezdte a jégburkot. Egy kisfiú ült a traktor kabinjában.

Jó irányban megyünk, mondta a traktorista, nemsokára elérjük a patakot, majd a hidat is.

Érdekes, a félelem (az erős hideg nem választható el ettől a félelemtől) állandóan előre, jó irányba hajtott bennünket. A félelem *kemény* kövei utat raktak elébünk.

Sokáig néztük a zöld vizet a hídról.

A túlsó parton bementünk egy kis kocsmába. Olyan volt, akár egy kis konyha.

Muskáтли. Zöld kredenc.

Pontosan ilyen kredencünk volt gyermekkoromban, mondom.

Kredenc.

Éreztem a fiókban összekeveredett bors és fahéj illatát, érintettem a paradagókat, dunsztgumikat, darálókéseket, kenőtollakat, gurábliformákat...

Barátom az egyik út menti, szemétdörré alakított szakadékban, a ledobált elektromos tűzhelyek, dobozok, gumibroncok, rongyhalmazok között egy jó állapotban levő kocsikereket fedezett fel.

Fekete fiákerkerék.

Le akart mászni érte a meredek szemét-szakadékba. Ki akarta menteni a zománcozott elektromos-szemét közül.

Egész idő alatt nem feledkezett meg róla. Biztosan évek múlva is emlegetni fogja majd ezt a fekete kereket. Ragaszkodni fog hozzá, ahogy csak ő tud ragaszkodni. Akár rigójához.

Muszorgszkij *Éj a kopár hegyen* (szimfonikus költemény).

Fel kell építeni a hegyet, lekopaszítani a csúcsát, bevonni sötétséggel...

A hegy.

Az éj.

A kopárság.

„Szentháromság parányi falu a hegyek között, néhány ház, apró templom vékony hangú harangocskával. Féltem, mert harangoztak. A temető ott van valahol lenn a völgyben. Sírtam a járdaszélen. Felnéztem az égre, láttam, hogy beborult. — Hőfelbőke — mondtam hangosan. A menet eltűnt a völgybe vezető úton.”

(Domonkos István *A hó nem maradt meg*)

Ma először aludtam jól. Nyugodtan. Valami egyszerű kis történetet álmodtam. Olyasmit, mint amilyeneket már évek óta írni szeretnék.

Bátyámmal üres zsákokat szállítottunk valahová.

Alkonyodott.

Mi nem láttuk, de én mintha láttam volna, hogy a háttérben valahol ott a csúcs.

Jean Beafret *Beszélgetés a gesztenyefa alatt* című írását is évtizedek óta magammal hordom.

„Heidegger franciaországi látogatása alkalmával Braque-kal és Charral akart találkozni...”

Számomra igen fontos fényképek:

1. Heidegger háza a Fekete-erdőben.
2. Char fényképe Picon könyvében, Braque-nál Varangéville-ben.
3. Giacometti (Cartier-Bresson felvétele).
4. Babits és Heidegger (ezt a fényképet még nem láttam, s mégis tisztábban látom, mint más orrom előtt lógó fényképeket).

A fekete kerék és a sárgarigó.

Nem sárga, fekete lehetett az a rigó.

Tehát: fekete kerék és feketerigó.

Látom őket, de mint egy összefüggő valamit: mozgás, hang, fény... A csúcs. Igen, a csúcs mindenütt ott van. Mindenben.

A guruló kerék s a daloló rigó fénye nem ugyanaz-e, mint a fakanálon és a bögre fülének kopásán csillanó fény?

A néma és a süket testvér nemi élete.

„Csúcsra érünk: mintha égő tűz közepébe léptünk volna.” (Gelléri A. E.)
Igen, egy kicsit örökre „szomjas inasok” maradunk mi is. (A *Szomjas inasok* és az *Amarcord* trafik-jelenete!)

Drago J. Prelog

1939-ben született Celjén. Ausztriában nőtt fel. Grácban és Bécsben tanult. Bécsben él. Az akadémiát A. P. Güterslohnál végezte. Kétszer állított ki Újvidéken.

Prelog a hegyek festője.

73-ban kaptam tőle egy grafikát. *Zeitungsberg* a címe. Ha jól emlékszem, ott van, összegöngyölve, a zöld sublót mögött. Fel fogom szögezni szobám falára.

Szerencsénk, mondják, hogy lerepültünk a ródliról, mert különben szétcsapódunk a kis házikón.

Nagy-nagy lendülettel siklottunk. Örültem, hogy ismét röpkélhetek, s nem számoltam azzal, hogy ha ketten ülünk a szánon, nem fogok tudni kormányozni, és azzal sem számoltam, hogy nem a Tisza töltésén, hanem 2500 méter magasan vagyunk.

Maxmium száz méter körzetben mozgunk a csúcson. De főleg állunk.

Szakállamra fagyott a hó. Nem bírom mozgatni arcomat, bőrömet. Szeretném, ha mindig ilyen határozott vonásaim lennének.

(Ó, pedig milyen határozott is vagyok én! Nem hiszem, hogy valaki határozottabban akarná a határozatlant...)

Míg hallgattam Muszorgszkijt, mint képet láttam, mint képet hallottam, regisztráltam a csúcsot és nem mint mozgást, zajos, táncos építkezést.

Csak fokozással lehet jelölni, mérni a magasságot? Csak hangosan lehet azt mondani: csúcs? Csenddel nem lehet csúcsot képezni, komponálni? Csenddel nem lehet csúcsra érni?

Tehát, a zaj és csak aztán a csend, a kopárság, az éj?

Nagyon magasra kell húzni, emelni a csúcsot, hogy ne essen össze, ne legyen síksággá, sivataggá a csönd és a kopárság az éj által?

Az éj mindent lebont?

Matematikailag $1+1=2$, mondja Kandinszkij, de lelkiileg lehet $1-1=2$.
(Muszorgszkij és Kandinszkij.)

Ülök a 219-es szobában.

Szanaszét narancsok.

Néha egy-egy gyümölcs fölé tartom a kezem, dörzsölöm, melegítem. És nézem a csúcst.

„Tájékp festésekor mindenekelőtt a nagy hegyre kell figyelmet fordítani; e nagy hegy neve: uralkodó csúcs. Amikor az uralkodó csúcst megállapítottuk, akkor tőle függően dolgozzuk ki a közeli és távoli, kicsiny és nagy részleteket, úgyhogy a nagy hegy az egész táj uralkodója legyen. Ezért nevezzük uralkodó csúcsnak.”

(Kuo Zso-hszü *A tájkép tökéletessége*)

Mind többet foglalkoztat az az álomtöredék.

Milyen zsákok is lehettek azok?

Lisztesek?

Vagy ritkább szövésű, nagyobb csalánzsákok?

Vadgesztenyét sokat, de tobozt sosem gyűjtöttünk télire gyerekkoromban.

Milyen zsákokat szállítottunk a csúcs előtt azon az alkonyon bátyámmal?

És miféle csúcs lehetett az, hiszen mi gyerekkorunkban sem a hegyekben, sem a tengeren nem jártunk soha. Kevés volt nekünk a nyár, a tél a Tiszához, hogy is mentünk volna el, hogy is?

Meg kellene mozgatni ezt a képet. Meg, de végig megtartva álomszerűségét, s az álmodó (egyik szereplő) rálátását is érzékeltetni valahogy.

Hová vittük-visszük a zsákokat? A néma és süket testvérhez?

Nem, mégsem szabad bántani, zavarni ezt az álombéli alkonyt...

Korán reggel leszaladunk a medencéhez. Még senki sem fürdik.

Süt a nap, de nemigen bír áthatolni az üvegterő vastag, puha hórétégén.

Beugrok a kék vízbe. Jéghideg. Képtelen vagyok mozdulni. Máris befagytam?

A kis palatáblára pillantok: 30° C.
Mi történt?

Tele a szálloda gyerekekkel. Egész nap futkosnak a vastag paprikavörös szőnyegeken.
Egyszer sem pillantanak fel a csúcsra.
A csúcson is úgy játszanak, akár a paprikavörös szőnyegeken.

Mednyánszky az Etnán.

Az egyik szikláról medve nézi a mozdulatlan pisztrángokat.
Mit „tudnak”, mit „gondolnak” egymásról?
Vagy tükörképét bámulja e szőrös Nárцisz?

Mezítláb szaladok fel a fürdésből. Elhaladok a recepció előtt (érkeznek az új vendégek, indulnak a csúcsra vagy haza sílécceikkel, csomagjaikkal a régiék), majd a lépcső előtt valaki majdnem a lábamra lép.
A vastag cipőtalp oldala hozzáfért kisujjamhoz.

Hirtelen lábamra pillantok: a gajzervarrásos cipőtalp („vízhatlanító varrás, a talp és a felsőrész fölé varrt kis bőrcsík”)! Az enciános ember gojzercipője!

Két méter magas ez az idős ember. Barátom azt mondja, biztosan ő tervezte a szállodánkat.

Barna cipője a faggyútól már majdnem fekete. Nehéz megállapítani, mikor is készülhetett. Egy igazi gojzercipő örökös.

Pontosan ez az a cipő!

Egy gyerekkori barátom apja Szlovéniában dolgozott, élt. Két-három évenként jött csak haza. Két méter magas volt. És pontosan ilyen — ez a cipő volt a lábán.

Barátom, s azt hiszem az öccsei is, azóta valahol külföldön élnek már. Anyjuk, azt mondják, egykor szép volt. Nagyon szép. De amikor én megismertem, már túlfestette arcát olcsó festékekkel (istenem, milyen festékek is lehettek azok?!), s a ruhái is kezdtek már (csíkokban!) szakadozni róla. Mind többet gondolok arra az asszonyra . . .

Mi történt, kérdi az enciános ember.

Szeretem nézegetni azokat a fényképeket, amelyeken „régí” festőket látni, amint felpakolva, csizmában, bottal kezükben a „motívum” felé indulnak. Nem győzők gyönyörködni pl. Pissarro nagy csizmáiban.

Ők künn dolgoztak.

Ők azokon a kemény utakon jártak, amelyekről Andrić és Heidegger beszél.

Szeretem nézegetni azokat a fényképeket, amelyeken „régí” festőket látni — a látás nagy forradalmárait . . .

Valahogy úgy nézem őket, mint Bacon (*Tanulmány Van Gogh portréjához*).

A hídlábban fennakadt egy fa. Gyökerestül, lombostul fekszik a zöld vízben.

Ebből a szemszögből nem hasonlít fára. Majdnem kétszer olyan hosszú (magas, mély?). Vízszintes gyökérszet. Vízszintes lomb. A víz kimosta a gyökérszet közül az földet, a lombból a levegő. A lomb s a gyökérszet pontosan egyformák.

Két végén égő gyertya. Zöld lángja a víz.

A vízbe fúlt ember nem ilyen szép. Még Ophélie sem.

Mohán nyugtatom a tenyerem — sas az ott fenn?!

Naponta bort, vörös bort iszom ismét, mint a tengeren, mint Párizsban!

A nagy meleg faliszőnyegek (Bernik, Jemec, Mihelič) mintha a kinti karbidszín sziklára lennének felszögezve.

A faliszőnyeg szereti a követ. Jobban, mint a márványt.

Egy faliszőnyeg csak kőfalon faliszőnyeg, csak kőfalon ítéhető meg igazán.

csúcs csúcsaszály csúcseredmény csúcstérték csúcscszterga csúcscszűlttség csúcscszforgalom csúcscszgerenda csúcscszhatás csúcscszív csúcscszjavítás csúcscskísérlet csúcscsor csúcscsorít csúcscsorodik csúcscsos csúcscscsodik csúcscspont csúcscsrügy csúcscszervezet csúcscszerv csúcscszög csúcscstartó csúcscsteljesítmény csúcscsterhelés

Fenn a bunkerok lassan barlangokká lesznek, átjárja őket is a hegy vérkeringése.

Jó lenne egyszer megnézni Cendrars filmjét a felhőkről.

„Kis szobájában néhány ódon bútoron és falakra függesztett képeken kívül semmi sem volt. Ezek a felhők és az égbolt kicsiny képei voltak. Az egész világ égboltjairól voltak kicsiny képei . . .”

(Crnjanski: Čarnojević naplója)

„1959-ben igen érdekes könyv jelent meg Eskimo címmel. Szerzői, Edmund Carpanter antropológus, Frederick Varley festőművész és Robert Flaherty fényképész javarészt az avilik eszkimók művészetével foglalkoznak. A szövegből és a melléletekből kitűnik, hogy az eszkimók érzékelésének világa egészen más, mint a miénk; például tájékozódás közben másként használják érzékszerveiket. A sarkvidéken gyakran nem látható az eget és földet szétválasztó horizont.

A kettő teljesen egybeolvad. Nincsenek közepes távolságok, nincs perspektíva, nincsenek körvonalak, semmi, amihez szemük tapadhatna; csak ködbe vesző, szél kergette hópelyhek: feneketlen, határtalan világ. Ha földtámad a szél, és a levegő megtelik kavargó hópelyhékkel, harminc méterre is alig látni.

Vajon hagyan tesz meg az eszkimó hosszú mérőföldeket ilyen terepen? Carpanter a következőket mondja:

Ha kocsiba ülök, viszonylag könnyen keresztülvergődöm egy kiterjedt, kaotikus városban . . . egyszerűen az útjelző táblához kell igazodnom. Feltételezem, hogy az utcák rácszerűen kapcsolódnak . . . Nyilvánvalóan az avilikeknek is hasonló jelzéseik vannak, csak ezek nem mesterséges, hanem természetes tájékozódási pontok. Többnyire nem tényleges tárgyakról és pontokról van szó, hanem viszonylatokról; mondjuk a kontúrok, a hóminőség, a széljárás, a tengeri levegő, a repedő jég hangjainak összefüggéséről.

A szél iránya és illata, meg a hó és a jég változó ellenállása a talpak alatt; ezek a jelek vezetnek az eszkimókat a vizuálisan differenciálatlan pusztaság száz meg száz mérőföldjén keresztül. Az avilik nyelve tucatszó is több szót ismer a különböző szelkekre. Az eszkimók a teret és az időt egyetlen egységbe rendezik, és jobbra nem vizuális, hanem akusztikus-szaglási tér-

ben élnek. Vizuális világuk a röntgensugarakra emlékeztet. Művészeik mindent berajzolnak a képbe, amiről tudják, hogy ott kell lennie, akár látják, akár nem..."

(Edward T. Hall: *Rejtett dimenziók*)

Jó lenne egyszer megnézni Cendrars filmjét az elefántok szerelmi életéről.

Három éve építették szállodánkat.

Legalább 50-en lakhattak már a 219-es szobában.

50 első-pillantás e kockás karosszékéből a csúcsra.

Igen, látom: a csúc látta mind az 50-et.

Rekonstruálni kellene őket.

49-et könnyebb lenne, mint az 50-ediket. Az enyémet.

A zerge bakelitpatájának koppanása — odaát.

Azt mondtam, paprikavörösek a szálló szőnyegei... Igen, akár a törött paprika, ha egy kis téglaport kevernek belé a kofák.

A néma testvér körmét vágja egy nagykéssel a tűzhely melletti ládán, az ablaknál.

50 éves húga a padlót súrolja zsírszódával.

Minél fehérebb deszkákat látok, annál feketébb az a kerék. Egyszer megnéztem közletről egy szabadkai fiáker borsátrát. Csak-folt bakacsin-égbolt.

Azt mondják a zerge hihetetlenül ismeri a hegyi füveket. Szakértője a füveknek, akár a boszorkányok.

Otthoni szobámat látom.

Hogyan lehetséges az, hogy onnan nem látok semmit?!

Hogyan engedhettem meg, hogy, mint kockacukor, elolvadjon a csúcs, eltűnjön az „olimposzi táj”?!

Barátom lánya, a 213-as szobában, szintén feljegyzéseket készít.
 Miről, kérdem barátomat.
 A csúcsról, mondja.
 Látom papírján a fémes fényű csúcsot.
 Boldog vagyok, úgy képezem, neki sikerül . . .

Szúr, mint a kés, mondom.
 Mi, kérdi ijedten, szívemre gondolva biztos.
 A csúcs, mondom.

Ha sokat beszélsz a csúcsról, ráfagy a nyelved, mint egykor a rézkilincsré, s kiszakítja, akárha medvével csokolódtál volna . . .

Giacometti Svájcban született: 3000 méteres hegyek között. Apja, az engadini táj festője, a Velencei Biennále zsűritagja, Segantini barátja volt.

Segantini.

Valamiféle összefüggést érzek e 3000 méter és Giacometti rizsszemnyivé zsugorított szobrai, egzisztencialista törpéi, gyufaszál-lényei között . . .

Segantini és Emanuel Vidović. (Vidović az a festő, aki mostanában legjobban foglalkoztat — hamarosan el kell majd utaznom Splitbe!)

Dragojević és Vidović.

Dragojević: „*Test, de útban az arc felfedése felé. Mert a test fel fog támadni, ez nekünk bizonyosnak tűnik, ám az arc szüntelen agóniában (nézések Giacomettit).*”

Vidović kis, sötét, kapart, „alig látható” képei (néhány Belgrádban is látható) és a Giacometti-szobrok . . .

Gyufásdobozba rejthető feljegyzéseket készíték a csúcs alatt.

Barátom, a 212-es szobából ismer egy embert a spliti (vagy rijekai?) cigarettapapír-gyárból...

Cigarettapapírra, cigarettapapír-kötegekre szeretnék írni. 5x3 centiméter. Nagyobb formátumon azonnal formálódni kezd valami.

A *medvecsók* és az *encián* mindinkább elkülönül, már-már tapintani tudom az általuk képezett vers terét, formáját — tapintani, de még mindig csak üvegen keresztül...

Valami hiányzik, valami nem mozdul itt a csúcsnál.

Mind többet tartózkodom a medencében, a tv-teremben — mintegy priz-mában megtörve.

Az az álom is kísért, amelyben bátyámmal zsákokat szállítottunk... Akárha nedves iszapon lépkedtünk volna a jegyes csúcs alatt. Az Álom is akár egy üvegfal.

Vagy pedig a süket és a néma testvér konyhájában időzők.

Legújabban viszont fenn a hármashatár egyik bunkerjában „vagyok található”...

A világháborúk egymásra fényképeződtek ott, s e fényképet rozsdás vas és növénygyökerek, a hegy vérkeringése járja át... Olasz, szlovén, osztrák és magyar katonák... Medve, encián, zerge, pisztráng...

A katonák és a testvérek kapcsolata...

Egy pisztoly és egy géppisztoly olajos, fémes fénye a bunker asztalán...

A tábori telefon berregése...

Egyenlő távolságra a verstől, a novellától, a naplótól: a csúcs távolsága, kicsit steril „tisztességes távolsága” ez.

Feljegyzések cigarettapapírosra.

A kerék.

És Giacometti kereke!

„Háromdimenziójú árnyék”, írta egy szobrász munkáiról Giacometti.

Még egy fénykép: Giacometti és Milunović a Café du Dôme teraszán 1930-ban.

Csodálatos utazás a havas, jeges csúctól Udinébe. Akárha egy zord, hegyes vidék makettjáról távoztunk volna a mezőkön serénykedő olasz földművesek közé, a tavaszba.

Emlékszem az első ásványvizes üvegre!

1943-ban volt. Apám (kereskedő) Szlovéniában járt, és amikor hazajött, bőröndjéből egy ásványvizes üveg is előkerült. A politúros asztal közepére tettük, és bámultuk.

A zöld színbe — immár egész életemben — bele fog játszani annak az üvegnek a zöldje is. Ugyanilyen lehetett, mint a mostaniak, de más volt a szemem akkor, nem telítődött még, nem kezdtem „vakulni” . . .

A tengeren, sem Szlovéniában nem jártunk, de apám kölcsönkért sós foltos klottszuszpenzorjában benne volt az egész Adria és az ásványvizes üvegben az egész Triglav — Jugoszlávia legmagasabb csúcsa!

Lemegyek a bárba.

Kérek egy üveg ásványvizet. Ne tessék kinyitni, csak nézni óhajtom, mondom.